

Adornment, Attachment and Abode

פרשת בשלח תשפ"ד

EXODUS

PARASHAS BESHALACH

15

said the following:

I shall sing to HASHEM for He is exalted above the arrogant, having hurled horse with its into the sea.

2 The might and vengeance of God was salvation for me. This is my God and I will build a Sanctuary; the God of my father and I will exalt Him.

3 HASHEM is Master of war — His Name is HASHEM.

4 Pharaoh's chariots and army He threw in the sea, and the pick of his officers were min the Sea of Reeds.

2

— And I will build Him a Sanctuary [lit., I will glorify Him]. Onkelos, Rashi, Ibn Ezra, and Rashi all agree that this is the primary interpretation, from *נח*, home. It expresses Israel's longing to build a Temple as the resting place of God's Presence. R' Mendel of Kotzk and R' Hirsch expand on this, rendering, I will make myself a sanctuary for Him, for the greatest of all sanctuaries is a human being who makes himself holy.

Another translation offered by Rashi is derived from *נוי*, beauty: I will beautify Him by relating His praises.

The Sages derive from the word's connotation of beauty that one should endeavor to serve God in a beautiful manner by seeking a beautiful *esrog*, *succah*, *tefillin*, and so on (Shabbos 133b).

3

RASHI ELUCIDATED

וְהִיא מְרַאֵיִן — He revealed Himself to them in His glory, *בְּקִבוּרוֹ נִגְלָה עֲלֵיהֶם* — THIS IS MY GOD. וְהָ אֵלֵי — רָאָתָה שְׂפִיחָה עַל הַיָּם מִה שְׁלֹא רָאוּ נְבִיאֵימָּה¹² — and they would point to Him with a finger. *אִוְרוֹ בְּאֶבְעֵב* — Even a mere slavewoman saw at the sea that which the prophets did not see.³

וְהִיא מְרַאֵיִן — AND I WILL BEAUTIFY HIM. *אִוְרוֹ בְּאֶבְעֵב* — According to this interpretation, *וְהִיא מְרַאֵיִן* {similar} to the word *וְהִיא מְרַאֵיִן* in the phrase, *וְהִיא מְרַאֵיִן* — "into an abode of flocks."¹⁶ — *לְנֹחַ צֹאֵן* — "tranquil abode,"¹⁶ and the word *וְהִיא מְרַאֵיִן* in the phrase, *וְהִיא מְרַאֵיִן* — "How is your beloved different from any other beloved ...?" Israel will reply: "My beloved is white and ruddy ..."⁸ — and the entire subject matter of that portion of *Song of Songs*.⁹

Alternatively: *וְהִיא מְרַאֵיִן* — The word *וְהִיא מְרַאֵיִן* is an expression of beauty. According to this interpretation, the verse says, *וְהִיא מְרַאֵיִן* — I will speak of His beauty and praise to all who live in the world. For example, when the nations will ask Israel: "How is your beloved different from any other beloved ...?" Israel will reply: "My beloved is white and ruddy ..."⁸ — and the entire subject matter of that portion of *Song of Songs*.⁹

4

בגמ' (שבת קלג:) אמרו "זה א-לי ואנוהו התנאה לפניו במצוות, עשה לפניו סוכה נאה ולולב נאה ושופר נאה ציצית נאה ספר תורה נאה, וכתוב בו לשמו בדיו נאה בקולמוס נאה בלבלר אומן וכורכו בשיראיין נאיין". מלבר שקיבלו עליהם לקיים מצוות ע"י קבלת עול מלכות — "ומלכותו ברצון קיבלו עליהם", אלא גם כאשר ראו את גילוי הקב"ה — "זה אלי", קיבלו על עצמם לעשות מצוות נאות.

עוד הוסיפו חז"ל (שם) "אבא שאול אומר ואנוהו הוי דומה לו, מה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום". כשראו את הגילויים

6

THE CALL OF THE TORAH

R. Munk (H)

Following the explanation of Rashi the word *וְהִיא מְרַאֵיִן*, and I will glorify Him, relates to *נוי*, beauty, splendor. This refers to Hashem's glory which the Israelites desired to proclaim to all the inhabitants of the world. The Talmud explains that one should be eager to perform the worship of God with splendor and beauty. This applies to the performance of all the tangible mitzvos — i.e. *succah*, *lulav*, *tzitzis*, *shofar*, *Sefer Torah* etc. (Shabbos 133b).

Yet another interpretation stresses that in their enthusiasm, the Israelites also wanted to emulate the great ethical virtues which God had just lavished upon

them — such as kindness and mercy. Thus, *וְהִיא מְרַאֵיִן*, I will glorify Him, is formed from the words *אני*, I, and *הוא*, He, suggesting I will emulate Him. In so doing they hoped to show that they were deserving of those favors.

R. Hirsch (H)

Henceforth this will be my God. Even as I have perceived Him here as the One Who alone shapes my fate and my inner life, so shall I henceforth and forever place them in His hands to shape and to guide. (Only one who thus commits himself to God can say: "This is my God.") He will be *אלי*, literally "the Power that moves me."

וְהִיא מְרַאֵיִן: I shall offer myself to Him as a home; my whole being and my whole life shall become a temple to His glorification, a place for the revelation of His Shechinah. This is nothing but the logical consequence of proclaiming *זה אלי*.

נוח — related to *נוח* — denotes a place that offers rest. Thus the basic meaning of *נוח* is a place that meets all the needs of herds and flocks, where they can remain permanently, without having to seek pasture elsewhere: *לְקַחֲתֵיךָ מִן־הַנֹּחַ* (Shemuel II, 7:8).

Thus *וְהִיא מְרַאֵיִן*: "I would be to Him an abode," or: "by my whole life I will prepare a place for Him," of which He will gladly say: *וְשִׁכְנֵי בְרוּכִים* (below, 25:8).

5

שפתי חיים קע ר כ ר' יצחק (B)

יש להבין שהרי לכאורה "ואנוהו" שאנו נעשה אותו נאה, וחז"ל דורשים שאנו עושים את המצוות נאה. המהר"ל (גבורות ה פמ"ו) "בארן בזה, כי איך אפשר להננות את קונו שיאמר זה אלי ואנוהו? אלא כאשר האדם מהודר במצוות האלהיות, בזה נודע בעולם כי הוא יתברך מהודר, ההדור במצוות מראה על חשיבות רצונו של השי"ת, שאין אנו עושים רק את גוף המצוה, גם אנו מחבבים את המצוה ע"י שאנו מהדרים ומיפים אותה, שמן המהודר יבא הדור, והמצוות הן מצוות אלהיות מן השם יתברך, ולכך על ידי הדור מצוה נודע הדור, וזה פירוש ואנוהו שיהיה נראה נוי שלו בעולמו, ולא שיהיה פירושו שיתן האדם נוי אל הקב"ה, כי דבר זה אי אפשר, רק שנודע נוי שלו בעולמו, כלל הדבר פירוש זה אלי ואנוהו שעל ידי ישראל נראה נוי שלו בעולמו כמו שאמרנו."

8 ארצן באמר — יפה (B)

והנה, בהשקפה ראשונה, דברי הגמ' במס' שבת על עניין ההידור מצווה, ודברי המכילתא על המצווה לדבר בשבחו של מקום, נראים כשני עניינים שונים אשר נלמדים מאותו פסוק.

5 סוף

And they had faith in Hashem and in Moshe His servant. Moshe was not perceived by them as some sort of "miracle worker," but rather as the *eved Hashem*.

We must understand that *אמונה* (faith) is something different than *ידעיה* (knowledge). One can speak of his *emunah* that *HaKadosh Baruch Hu* created the world, that there was *yetzias Mitzrayim*, and that the Torah was given from *Shamayim*, although he was not there. However, one does not say that he has *emunah* that right now, in this *shul*, he is participating in a *shiur*. He does not have to "believe" it; he *knows* it. It is reality.

When Israel saw that the sea split open and the waters became solidified as a wall on their right and left sides, and they walked through it on dry land, they did not require *emunah* to believe this. It was reality; it was happening in front of them. They could point and say: *זה אֱלֹהֵינוּ, This is my God.*

Therefore, the *emunah* mentioned here refers not to the actual experience of *krias Yam Suf* — they knew that — but rather, to the result of this world-shaking event, which would have a continuing effect on them.

So the meaning of this *pasuk* is: *וייראו הָעַם אֶת ה'*, the people feared Hashem. When they became aware of the fact that *HaKadosh Baruch Hu* conducts the affairs of the world and can change nature at His will, they were overcome with the fear that at any moment He could end all of existence. And after they had experienced the *neis*, the miracle of the parting of the sea and the

subsequent destruction of their enemies, during which they clearly saw the hand of *HaKadosh Baruch Hu*, and could point and say *זה אֱלֹהֵינוּ וְאָנֹכֵנוּ*, the result of it was, *ויאמינו ביה*, they remained faithful to that level of *yediah*, the knowledge of the reality of *HaKadosh Baruch Hu* in the conduct of world events.

126

וכך גם מה שאמרו ישראל במעשה העגל: "כי זה משה איש לא ידענו מה היה לו" (שמות ל"ב, כג), עם ישראל נפל נפילה גדולה והצטדקות שלהם היא שמעלת ה"זה" שהייתה אמורה לשמר בקרבם את הדרגה הנאותה בעבודת ה', "לא ידענו מה היה לו", איבדנו את המעלה הזו ונכנסנו לבלבול חושים ולירידה עצומה.

מכאן גם נבאר את הגמרא על עשו הרשע שכפר בעיקר כאשר אמר: "למה זה לי בכורה" הבכורה משמעותה העבודה במקדש, עבודת ה'. עשו כופר בכך ואומר שאין לו כל עניין ב"זה", הוא לא מעוניין בהשגות גדולות ברוחניות והוא מבכר את הגשמיות העכשווית. לכן אמנם מכר את הבכורה ובניו לא זכו ל"זה א-לי ואנוהו", רק בניו של יעקב זכו לכך.

13

נשוב לשלושת הדברים המעשיים אותם הורו לנו חז"ל מהלימוד של "ואנוהו", ונבאר מה הקשר שלהם לתחילת הפסוק: "זה א-לי". אמרנו שכח ה"זה"

שקיבלו ישראל בקריעת ים סוף, השריש בקרבם את האמונה בה' ליל אחד ואחד מאתנו יש בלבו את הכוח הזה, ואף שיתכן ואינו מודע לו הוא ולונו וטמונו בתוך כל יהודי. האמונה הזו באה לידי ביטוי בזמנים של התמודדות וניסיונות, ובכוחה יכול כל יהודי להתחזק ולהתייצב על דרך המלך ולא ליטות ימין ושמאל.

כיצד יכול האדם לעורר בתוכו את האמונה? חז"ל נתנו לנו את העצות המעשיות. אפשר לקיים את התורה כמצוות אנשים מלומדה, ללא התלהבות ובלא אמונה מוצקה, באו חז"ל ואמרו: התנאה לפנינו במצוות, כאשר יהודי בא לקיים מצווה כלשהיא, הוא צריך לקיים אותה בהידור. בכך שהוא טורח לחפש לולב נאה וסלית נאה וכיוצא בזה, הוא משקיע את כוחו, מרצו וממונו בקיום המצווה ובהכנה לה. באת הוא מעורר בעצמו את כוח האמונה הטמון בו מאז אותו מעמד בו עמדו אבותינו בקריעת ים סוף, וה"זה א-לי" מפעם בקרבו לחוש בראיה ברורה שיש ואלוקים בעולם ושהוא ציוה עלי לעשות את המצווה הזו. בעקבות כך, כאשר הוא יברך את הברכה אשר לדשנו במצוותיו וציונו ויקיים את המצווה, היא תהיה משמעותית יותר ובעוצמה רבה יותר. ה"זה א-לי" התעורר אצלו והופך את המצוות להיות נעשות בשלמות הראויה, שלא כמצוות אנשים מלומדה.

כך גם הדבר בדברי אבא שאול שלמד מפסוק זה את עניין ההידמות לדרכו של הקב"ה. אדם הרוצה לעורר בקרבו את מעלת האמונה הצרופה לדרגה של ראייה ברורה וחושית, שומה עליו לעבוד על תקון מידותיו. אדם צריך לעבוד כל ימיו על הרחום וחבנו, מידת הענוה והשפלות, הסתפקות במועט, שליטה על הכעס וכדומה. בעבודה הזו הוא מעורר את הנקודה הגלומה בו, אותה הוא קיבל על הים.

יסוד המהלך שאנו רוצים לפתח הוא ברש"י בפרשת 'מטות'. נאמר שם: "זה הדבר אשר ציוה ה'" (במדבר ל', ב). רש"י מביא ספרי וזה לשונו: "משה נתנבא בכה אמר ה' כחצות הלילה, והנביאים נתנבאו בכה אמר ה'. מוסף עליהם משה שנתנבא בלשון זה הדבר". מה הרבותא בכך שמשה רבנו התנבא בלשון "זה" לעומת כל שאר הנביאים שהתנבאו רק ב"כה"? משה רבנו היה אדון הנביאים ולא קם כמשה בבניאות, ואכן מגלה לנו הספרי מהי מעלת משה מעל לשאר נביאים בסגנון הנבואה, וצריך להבין את כוונתו. למרות שאין לנו קצה של נגיעה בעניינים אלו, צריך להבין הדבר עד כמה ששכלנו המוגבל מאפשר.

הגמרא בפסחים (קטז, ע"ב) אומרת שסומא פטור מלומר את ההגדה. דין זה נלמד מבן סורר ומורה. שם נאמר: "בננו זה" (דברים כ"א), וכאן נאמר: "בעבור זה" (שמות י"ג), כשם שבבן סורר ומורה ממעטינן סומא, אף באמירת ההגדה

ממעטים את הסומא. ובבן סורר ומורה עצמו ממעטינן סומא (טוהורין ע"א ע"א) מכך שכתוב "בננו זה", כלומר הוורים יכולים להצביע בבירור על רוח ולומר שהוא הוא הבן הסורר. הוי אומר שהמילה "זה" מורה על בירור. גמון בראיה מדויקת, הטובה ביותר שיכולה להיות. לכן גם כאן כשנאמר "בעבור זה", יש צורך להראות באצבע על המצה בזמן ההגדה וכך אמנם נפסק להלכה (שו"ע או"ח, תע"ג ס"ז) ואנו נוהגים כך בליל הסדר.

זוהי המשמעות בכך שמשה רבנו התנבא ב"זה". נבואה יכולה להיות במראות הלילה, בחלום בהקיץ, אך אצל משה רבנו הייתה הנבואה באופן ברור, ונקלטה בחושים כמו שנאמר: "פה אל פה אדבר בו במראה ולא בחיזות" (במדבר י"ב, ח). "זה", מורה לנו על ראייה ברורה וממשית, לעומת "כה" שהוא מראה יותר מטושטש.

לאחר משה רבנו ירדו הנביאים במעלתם במשך הדורות והנבואה נחלשה בעוצמת החדות, עד שעל נבואת זכריה שהיה מאחרוני הנביאים נאמר כי לא ראה ממש מראה אלא כדמות מראה. וכך כתב הרד"ק בפרק א' פסוק ח' וז"ל: "מראות זכריה סתומות מאד כמראות דניאל ולא כן מראות שאר נביאים כי כוח הנבואה הייתה הולכת ודלה מימי הגולה לפיכך לא ביארו את דבריהם ולא הבינו המראות כאשר הם." עכ"ל.

מכאן אנו שבים ל"זה א-לי ואנוהו" שהיה בקריעת ים סוף. עם ישראל ירד במצרים לדרגות מאד נמוכות ובזמן קצר מאד הגיע לשיא השיאים בהתגלות הקב"ה על הים. ההתגלות החד פעמית הזו בים הייתה בדרגה הגבוהה של נבואת משה רבנו, כך שכל אחד יכל להצביע באצבעו ולומר: זה א-לי, ראייה ברורה של מציאות השכינה ומלכות השי"ת על העולם. אמנם היה זה מראה חד פעמי אבל הוא נראה ע"י כל העם, אפילו ע"י שפחה שאיננה קדושה לגמרי בקדושת ישראל. המראה הזה אפשר לעם ישראל לקבל את התורה. ההתגלות הזו השרישה בעם ישראל לכל הדורות ובכל הגלויות את היכולת להחזיק באמונתם בזמנים הקשים ביותר כאשר אין כבר התגלויות ואין נבואה כלל, ועם ישראל צריך להמשיך בדרכו רק מתוך השענות על אמונה.

הזכרנו בשיחה קודמת שהקב"ה רצה לצמצם את קדושתו לאחר מעשה בראשית בכדי שתהיה לבני האדם בחירה. אלמלא צמצם הקב"ה את אור שכינתו היה כל אחד רואה וחש את מציאות הקב"ה בכל דבר ודבר, ולא היה צורך לעמול בכוחות עצמו להגיע לאמונה. האמונה הייתה כל כך חושית, עך

שהבחירה הייתה נשללת מבני האדם. הקב"ה דווקא רוצה את ההתמודדות של האדם והמלחמה התמידית להגיע בכוחותיו הוא לאמונה בה' ולקיים את מצוותיו. על זה אנו אומרים: "מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבתיך איש בער לא ידע" (תהילים, צ"ב). כמה גדול ונשגב הוא הקב"ה שיכול לצמצם את קדושתו לתוך הטבע ולאפשר לאיש בער לטעות במציאות שלטונו של הקב"ה ולא לראות את די ה' בכל דבר ודבר. לכל אחד מאתנו יש ניסיונות בכל יום, אם זה באמונה, במידות, בבין אדם לחברו ולב יודע מרת נפשו. ההתמודדות שלנו הן יום יומיות, והקב"ה השריש בעם ישראל את הכוחות להצליח בהן, והכל נובע מאותו מעמד חד פעמי של התגלות השכינה באופן הנשגב ביותר במעמד קריעת ים סוף.

12a

מעטה נוכל להבין את דברי הגמרא במנחות. הקב"ה עומד לתת את התורה האלוקית לעמו. המלאכים עומדים ומבקשים: (שבת פ"א, ע"ב): "תנה הודך על השמים", איך אפשר לתת תורה אלוקית נצחית לבני האדם, קרוצי חומר מוגשמים שלא יכולים לראות את קדושת הקב"ה ואת ההשגה האלוקית הנשגבה. אך הקב"ה עונה להם כי לאחר שעברו ישראל את החוויה של "זה א-לי ואנוהו", מעתה יש להם את הכוחות להחזיק באמונה ולקיים את התורה. זהו הפירוש: יבוא זה, משה רבנו שמתנבא ב"זה", ייתן את התורה האלוקית לעם זה שהתעלה לדרגה הגבוהה של ראייה ברורה וחושית וכך יוכל להמשיך ולקיים את מצוותיה בכל הדורות ובכל המצבים.

REAL FAITH

Now we come to our second question: if we say that proof exists for that which cannot be seen directly, what is faith? If the Jewish people know Hashem, as we have discussed above, what is left to believe? Why talk of emuna if we really mean knowledge?

The answer is that emuna does not mean faith. Faith or belief as these ideas are understood in the modern culture have nothing to do with emuna.

The correct translation of emuna is not faith but faithfulness or loyalty. The concept is this: when you have acquired the spiritual knowledge, when you know clearly that what meets the eye is not all that there is, when you know that Hashem exists and you know what He expects of you, the question then is: will you be loyal to that knowledge? Will you live up to it? Will you fulfill your obligations? The problem of emuna is not how to gain the knowledge of the spiritual world, it is the challenge of being faithful to that world and its obligations.

"Emuna" derives from the same root as "ne'eman", meaning faithful or loyal. Even the most superficial examination of the use of this word in Torah will show that it cannot be translated as faith in the sense of belief - for example, the verse states "Va'yehi yadav emuna ad ba hashamesh - And his hands were loyal until the sun went down"; his hands stayed where they were, they remained loyal to their task. The verse cannot be translated in any other way - hands cannot have "faith" or "believe" anything.

Or the verses which describe Hashem speaking to Abraham and then state: "V'he'emin baShem..." You cannot translate

this verse as "And he (Abraham) believed in Hashem"; it is quite clear that he had been speaking to Him - there cannot be praise for someone who believes in something that he has personally seen and experienced! No, the idea is not that Abraham believed; a prophet does not believe, he knows. The praise here is that he was loyal, he stood strong and went through the most difficult tests and ordeals; that is appropriate praise.

A unique feature of being human is that you can know something with total clarity and yet act completely against that knowledge. You can acknowledge that a certain action is wrong and then do it anyway. Free will means that you can act in disharmony with your intellect. Understanding something and all its consequences clearly does not guarantee that you will live in accord with your understanding, that you will be loyal to it. Not at all. It takes work to live up to your knowledge of the truth. And that is the work of emuna.

R. Wolbe (יהו"ר)

Parents must not only avoid anger and other forbidden behaviors, they must also excel in their observance of Halachah. For example, a child will absorb emunah from parents who thoughtfully say blessings. This is something even the untrained eye can detect. If, when we say blessings or Birkas ha-Mazon (Grace after Meals), we don't mumble, but rather we close our eyes and enunciate the words clearly, even very young children

והוראה השלישית היא שכל יהודי צריך להתנהג בביתו בצורה כזו שהשכינה תוכל לשרות בו. התנהגות יומיומית בביתו המתנהל בשובה ונחת ללא מריבות המסלקות את השכינה, בצניעות ובקדושה, כל אלו יוצרים את "אונתו". עשיית נווה לקב"ה בביתו הוא.

עצות עמוקות אלו של חז"ל הנלמדות מפסוקנו, הם אלו אשר יצליחו להוציא את הכוח הרוחני שניטע בנו במעמד הנשגב בו ראינו את השכינה בדרגה הכי גבוהה שיכולה להיות, בדרגת "זה", ולהביאה לידי ביטוי בפועל בחיי היום יום בכל מאבק והתמודדות רוחנית.

ולסיום נבאר לאור האמור לעיל את דברי המדרש: "עולי הים כל אחד ואחד מראה באצבעו ואומר זה א-לי ואנוהו אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל בעולם הזה אמרתם לפני פעם אחת זה א-לי אבל לעתיד לבא אתם אומרים אותו דבר שתי פעמים שנאמר (ישעיה כה, ט) ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קיונו לו ויושיענו זה ה' קיונו לו וגו'" (מדר"ר שמות, פרשה כ"ג).

מה כוונת המדרש באמרו שבעולם הזה אמרו רק פעם אחת "זה", ואילו לעתיד לבוא נאמר פעמיים "זה"? בעולם הזה הייתה התגלות חד פעמית כפי שבארנו. והיא אמורה לשמש את עם ישראל לכל הדורות ובכל הגלויות בזמן ההסתור וצריך לעורר אותה בעצות שנתנו לנו חז"ל. אולם לעתיד לבוא נאמר אותה שתי פעמים, דהיינו מצב מתמשך של דרגה גבוהה ברוחניות שאיננה פוסקת, ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים.

אנו תפילה לפני בורא העולמים שאכן ישוב וירחמנו ותתגלה מלכותו עלינו בזמן קרוב אמן ואמן.

will take notice. What attracts their attention? Infants are accustomed to seeing adults speaking to each other. Mother and father converse, as do parents with their children, and siblings among themselves. The infant notices that one person speaks and the other replies. The infant understands that the noises he hears constitute some sort of communication, an interaction. Then, suddenly, the infant sees a parent speaking with Someone, but that Someone is not visible. The child sees our seriousness, our closed eyes, and our concentration. He knows that we are speaking with Someone important, even though he can't see who that Someone is. At this moment, the child internalizes emunah. At a subconscious level the child comes to understand that Someone invisible exists and that we speak with Him. This is a fundamental principle, and the child absorbs it in his infancy... if we say our blessings properly.

We must say Birkas ha-Mazon out loud, deliberately and thoughtfully. We must do this for ourselves, and we must do this for our children. Such behavior plants emunah in the child long before the child can comprehend sophisticated discourses on issues of faith, and long before the child can even speak.

A child is a constant reminder to parents that they must behave properly, as agents who have been entrusted with a valuable deposit that must be protected.

ונראה לענ"ד הענין, כי כשאדם מתפעל ומתלהב מהכרת אלקותו ית', מחמת ראותו חסד ה' בהשגחה פרטית, אין לו להסתפק בזה, אלא צריך להשתוקק ולהשתרל שיהיה לזה קיום תמיד, כעין הנודע מספרים (קדושת לוי פ"י יחור, דרוש לשבועות, ועוד) בשם הרמב"ן ז"ל (אמונה ובטחון פרק יט) על הכתוב (שיר השירים ב, ז) אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ, שכאשר מתעורר האדם לאהבת השי"ת צריך לעשות לזה תיכף חפץ וכלי, כדי שיהיה לה קיום, ולא תהיה רק בדרך עראי בלבד, כמו שהיה אמוני"ר זצ"ל הי"ד רגיל לומר לבניו כענין אהבת ה' "האב מיך וועניגער ליב און האב מיך לאנג ליב".

The commentaries give various interpretations of the word ואנוהו. Onkelos translates it as abode, a reference to the Beis HaMikdash: "This is my God, and I will build for Him an abode." Rashi explains: ואנוהו as stemming from the root נוי, beauty. He interprets the posuk to mean "I will speak of His beauty and praise to all who live in the world." Mechilta, however, explains ואנוהו as a causative: "I will beautify His mitzvos," for example, obtaining beautiful tefillin, tzizis, etc.

Although these three explanations seem to differ, not only is this not so, but all three are necessary rungs in the ladder of avodas Hashem. At the sea's splitting, Klal Yisroel experienced a phenomenal degree of Divine revelation. In fact, Chazal (Mechilta; see Rashi on our posuk) relate that a mere maidservant saw more of the Shechina than prophets in later times. Klal Yisroel did not want this closeness to the Divine presence to end, and building a sanctuary was a means to maintaining this.¹

Yet when man experiences such closeness to the Divine presence —

devaikus baHashem — he is overcome by a love for his Creator. His entire being yearns to express this love in every possible way. In the words of Rashi, "I will speak of His beauty and praise to all who live in the world."

One who knows the intoxicating bliss of devaikus baHashem strives to fulfill mitzvos with as much beauty as possible, since he knows that physical beauty is but another means to attain even greater devaikus. Such a person endeavors to imbue every mitzvah with beauty.

The climax of the splitting of the Yam Suf occurred when Bnei Yisrael sang "Az Yashir." There is an interesting theme found through the entire song. Toward the beginning of the song Bnei Yisrael proclaimed (15:2), "Zeh Keli v'anveihu" — This is my God and I will build a Beis HaMikdash for Him. In the middle of the song they stated (v. 13), "Neihalta b'azcha el nevei kadshecha" — With Your strength You led them to Your Beis HaMikdash. In conclusion they sang (v. 17), "Mikdash Hashem konenu yadecha" — Your hands formed Your Beis HaMikdash.

What is the correlation between the splitting of the Yam Suf and the Beis HaMikdash? Why, after experiencing such a miracle, did Bnei Yisrael dedicate their entire song of praise to the Beis HaMikdash?

Rav Wolbe was frequently asked, "How can I keep feelings of spiritual uplift from dying out?" He would answer that this "high" will inevitably die out by itself; these feelings are intangible, and it is impossible to hold onto them for extended periods. However, by transforming these feelings into action and giving them a practical expression, we can preserve our spiritual "highs," because we will always retain the ability to hold onto the action it engendered.

After experiencing a Divine revelation of remarkable proportions, where a simple maidservant perceived Hashem with more clarity than the greatest future prophets, Bnei Yisrael felt they needed a way to preserve their newfound spiritual level (Mechilta, Parashas Beshalach). Building a Beis HaMikdash — the ultimate House of Hashem — would help them maintain this momentum and integrate it into their daily lives. Therefore, their song revolved around the practical application of their miraculous experience.

נפלא הדבר. כלל ישראל אומרים שירה, מודים להקב"ה על נפלאותיו העצומים. ומיד בתחילת השירה מקבלים על עצמם תיכף ומיד "למעשה" הדר מצוות ויופין. לכאורה היה להם לגמור להודות ואז לקבל קבלות טובות? רואים, לא. בלי למעשה חסר בשירה, ובברכת הגומל מזכירים "הגומל לחייבים" טובות ומבארים שמי שנזקק לנס זה אומר שהוא חייב ויש עליו תביעה. לכן תיכף מקבלים קבלה למעשה.

ולכן, עתה כאשר זכו ישראל לגילוי שכונה עד שהיה כל אחד מראה באצבעו ואומר 'זה אלי', ונתמלאו באש קודש של אהבת ה', אך חששו לבל תיאבד מהם מדריגה זו, הוסיפו תיכף ואמרו 'ואנוהו' - ואבני ליה מקדשא, היינו שיתנדבו להעמיד בית שיהיה מקום קבוע להשראת השכינה ביניהם, שעל ידי זה לא ימחה הרושם ממה שראו עיניהם על הים, אלא יזכו לקיים מדריגה זו בקרבם לנצח, לזכות תמיד לקרבת אלקים, לאהבה אותו ולעבדו בלבב שלם.

ונראה לענ"ד שכל הפירושים הללו, וגם מה שתרגם אונקלוס אבני ליה מקדשא, כולם עולים בקנה אחד, והכוונה ככולן אחת היא, כי מגודל ההתלהבות מישועת ה' צריך האדם לבוא למדריגת אהבת ה', אשר ממנה יתד וממנה פינה לכל אלו הענינים, וזו היתה מדריגת ישראל על הים, שמאחבת הנס נתמלאו אהבה רבה להקב"ה, אשר על כן ענו ואמרו זה אלי ואנוהו, עם כל הפירושים הללו.

אספר ניוו ושבתו לבאי עולם, ר"ל נפרסם כבוד שמו ואלקותו ית' בעולם, שזה סימן לאהבת ה', כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בספר המצוות (מצוה ג) כי כמו שכשתאהב אדם תשים לבך עליו ותשבתהו ותבקש האנשים לאהוב

אותו, כן כשתאהב האל באמת בלא ספק תדרוש ותקרא אחרים לידיעת האמת, עכ"ל, ובחובות הלכות (שער אהבת ה' פרק ו) איתא, שאף מי שהגיע אל תכלית השלימות בחיקון נפשו לאלקים, עד שהוא קרוב למדריגת מלאכי השרת באהבת ה', עדיין לא הגיע למעלה מי שמשפיע על אחרים ומקרבם לעבודת הבורא, עיין שם, כי בזה מראה באמת גודל אהבת ה' הבורא בלבו.

ונ"ל ש'באי עולם' היינו בני הדור החדש שכאז זה עתה לעולם, בנים ובני בנים, שלא הכירו את העולם של אתמול, ולא זכו לראות בעצמן את הישועות הנפלאות וחסד ה' שנתגלה בימים שלפניהם, להם צריך לספר ניוו ושבתו ית', לנטוע גם בהם מאהבת ה' שהשגנו על ידי חסדיו, ובוזה ניכרת אמתת אהבתנו אליו, כאשר אנו משתדלים להשריש ולהנחיל אהבתו ית' לבנינו ובני בנינו עד עולם. וזה היה עיקר תכלית יציאת מצרים, למען תספר באזני בנך ובן בנך וגו' (שמות י. ב).

ועל דרך זה נראה גם מה שפירשו חז"ל התנאה לפניו במצוות, שגם זה נובע מאהבת ה', שמפאת כן אינו מסתפק ביציאת ידי חובתו, אלא חפץ ומתאוה להוסיף על החיוב, לקיים המצוה בהידורה, כאמרו ז"ל (ב"ק ט:): הידור מצוה עד שלישי, ופירש רש"י ז"ל יוסיף שלישי הדמים ויקח את ההדור, וזה רק מצד אהבת ה', שכן מי שעושה דבר מחמת הכרח, מסתפק במועט, לצאת ידי חובה, ולא יותר, כדוגמת אורח המשלם מס לממשלה, אף שמשלם כל המוטל עליו, לא יעלה בדעתו להוסיף כלום, כי כל פריעת המס הוא רק מחמת הכרח ודינא דמלכותא, ואם יוסיף על חובו לשוטה יחשב, לא כן מי שעושה מאהבה, כגון שמפרנס את אביו או את בנו באהבתו אותם, ודאי יכול להוסיף ברצון ובחשק על מה שהתחייב לתת, כך מי שזכה לאהבת ה', משתדל להוסיף על החיוב, אחרי שמאהבת יוצרו מבקש לעשות נחת רוח לפניו, ורוצה שתגדל נחת רוחו, ומחמת זה אף שיכול לצאת ידי חובתו גם כלי הידור, מוסיף שלישי להידור מצוה, לאות אהבה וחיבה.

ובן מה שדרשו ז"ל הוי דומה לו, מה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום, גם זה מאותות האהבה, כי האוהב ומעריך את זולתו רצונו עז להתרמות אליו, לקנות לעצמו את מעלותיו ומדותיו הטובים.

ולאזאת, כאשר הגיעו ישראל למעלת אהבת ה' על ידי ניסי קריעת ים סוף וישועת ה', אמרו זה אלי - ואנוהו, שמאחבת המקום קיבלו ע"ע לספר ניוו ושבתו לבאי עולם, וכן להתנאות לפניו במצוות, ולהתדמות אליו במדות החסד והרחמים.

וזהו ג"כ מה שתרגם אונקלוס, 'אבני ליה מקדשא', גם זה אות אהבה, כמו שנתבאר שרצו שלא תכבה האהבה לאחר זמן, אלא תהיה קבועה לעולם, ולכן גמרו אומר לבנות לו ית' בית, שבו ישרה שכנתו ביניהם בקביעות.

אגב, בס' 'ענינו של יום' (שביעי של פסח) להגר"ד פלק שליט"א כתב הערה מתוקה מדבש, מדוע קיבלו על עצמם דוקא ענין זה של "התנאה לפנינו במצוות" ובאר היות ומובא במדרשים שבקריעת ים סוף היו ניסים רבים שלא נצרכו והיו רק להביע אהבת הקב"ה לבניו. לכן קיבלו גם הם על עצמם, מצווה שהיא הידור המצוות, שזה מראה על אהבה שעושים את המצוות בצורה היפה ביותר שמראה על אהבה וחיבה.

27 שירת הים - 5 נח"מ

ובד בכד הגדיל ה' לעשות נסים ונפלאות לכל אחד מישראל, שמלאכים באו ושמן את ישראל כחומה מכל צד (מדש תהלים) המים נתייבשו מתחתם כשביל ישר בלי שיצטרכו לדרה לעומק חלל המים ולעלות שוב כבהר, אלא היה הכל בנוגה אחד (חוס' הדר אגים), כשביל כולו מרהיב ביופיו כארמון של מלך, וכל הקרקע שמתחתיהם נעשה כרצפת אבני שיש מפוררת יפה (מעט לועז), גם העביר ה' לשם את קדושת ארץ ישראל וקיפל אותה במקום הליכתם (רחובות הדר), ועלו משם מעיינות מבושמים ואילנו מאכל וירקות ומגרים (והיום יומין), וכל מה שרצו כלכם שיהיה להם נברא להם מיד בלי שיאמרו ויזכירו בפייהם, אלא בהררור הלב בלבד, עד שלא חסר להם כלום (שמות רבה כא, ט), וגם החומות סביבם היו יפה כאבני ספיר ושורם, (פי' הרע"ב אבות פ"ה), ויצאו משם כרי מים חיים מתוקים להנות את בני, ושתי כפי רצונם, ואח"כ בגמרא לשנות נקפאו כל הנשאר

משחת

מאמרים - בשלח

שמן (ה קמ"א) - 10

רא

זה ק"י ואננהו

אמנם עכשיו מחובתנו להודיע, שלא יחשוב האדם שבפעולה אחת של קבלה טובה והתעוררות הוא יכול להיות בטוח במדרגותיו שהם ישארו כבר אצלן לעולמים, אלא צריך לדעת שעליו מוטל הדבר להמשיך את המעשה הזה הלאה ולחיות עמו בתמידות, ורק כשיהיה תמיד כמצב של עבודה ולא יעזבה מידו כלל אזי יזכה לשמור אצלו את ההשגות הנעלות שזכה להשיג.

וכך הרי אנו רואים שאף בית המקדש זה שבו זכו בני ישראל להתגלויות גדולות מאוד, לא עמד להם לעולם ועד, וכשעזבו את מעשיהם הטובים נחרב הבית וגלו ישראל מארצם ונחלתם. וכאשר נתכונן בסיבת חורבן בית המקדש נראה שהוא היה משום שלא נזהרו לשמור על עבודתם ולהחזיק בה לזמן מרובה, אלא מכיון שעבר עליהם זמן הרפו ידיהם ממנה.

דחנה איתא בגמרא (בבא מציעא ל): שלא שחרכה ירושלים אלא על שהעמידן דיניהם על דין תורה ולא עבדו לפני משורת הדין. וכבר עמדו המפרשים מדוע נעשו עונש חמור כל כך על שלא התנהגו

לפנים משורת הדין, הרי לא עברו על ההלכה הפסוקה ולא עשו מעשים אסורים.

אלא שמשמעות החיסרון הזה הוא, כי ההתנהגות כפי 'שורת הדין' פירושה, שהאדם לומד התורה ומצמצם את מוחו להתנהג אך ורק לפי שורת הפשט הפשוט שנכתב מפורש בתורה, והיינו שאינו מתאמץ לעשות יותר ממה שהתורה מצווה

ומכריחה אותו, ונמצא שברגע שכבר למד את מה שהוא מחויב ללמוד וכבר קיים את המצוה החיובית, מיד הוא פורש מעבודתו ומפנה לכו לבטלה, והתנהגות כזו מורה כאילו הוא מחפש תמיד מתי כבר אגמור את החוב המוטל עלי ואהיה חפשי לנפשי.

אבל ההתנהגות של 'לפנים משורת הדין' פירושה, שלצד עצם הלימוד הפשוט, ולצד ההוראות ההכרחיות הוא מחפש להתעלות בדברי תורה ולהוסיף עליה עוד ועוד עשיות טובות שאינם כתובים בה במפורש אלא עולים ממנה להוספה וחינוך, והיינו שהוא רוצה תמיד להתעלות ולהתרומם בדביקות התורה יותר מן המחויב ומחפש תמיד איך יוכל לחטוף עוד דבר מצוה ועוד מעשה טוב, שזהו סימן שהוא מוקיר ומעריך את התורה וחפץ להדבק בה ובאורחותיה.

ולכן יש כאן סיבה מצדקת לגרום לחורבן הבית כשביל שלא עשו 'לפנים משורת הדין', מפני שכאשר לא חיפשו להתעלות בדברי תורה לזמן מרובה ולהוסיף עליה עוד ועוד ורק חיפשו תמיד איך להפטר ממנה, אזי לא זכו שהשראת השכינה תחזיק מעמד אצלם והלכה

ההשראה הקדושה מאתם, ונגרם החורבן הנורא

ולפי זה חשבתי לומר על מה שמצינו בגמרא (שבת קלג): שדרשו הפסוק 'זה קלי ואננהו' בשני אופנים, דתניא 'ואננהו' התנאה לפניו במצות, עשה לפניו סוכה נאה ולולב נאה ושופר נאה ציצית נאה וכו'. אבא שאול אומר, 'ואננהו' הוי דומה לו, מה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום, ע"כ.

ויש לומר שאין כאן מחלוקת ולא פליגי כי שניהם באו לחדש ענין זה של 'לפנים משורת הדין', אלא שתנא קמא איירי לגבי המצוות שבין אדם למקום, ועל זה אמר שיש לעשותם באופן של 'התנאה לפניו' דהיינו שיראה תמיד להוסיף ולהרבות במעשי המצוות ולא יקיימם

ביבושת ככתבם וכלשונם הפשוט, אלא יחפש כמה שיותר להרחיבם ולעשותם בניו ובהידור. ואבא שאול איירי לגבי המצוות שבין אדם לחברו, ועל זה אמר שיש לעשותם באופן של 'הוי דומה לו', דהיינו שלא יתנהג עם חברו כפי שורת הדין בקפידה ועמידה על מידותיו, אלא יהיה רחום וחנון ועושה תמיד לפני משורת הדין בויתור והארת פנים זה לזה.

ועל פי זה נעשה החוט משולש ונדרש גם פירושו של התרגום האמור כמין חומר, שאפשר לומר שדבריו הם כהוספה והשלמה לדברי תנא קמא ואבא שאול, והיינו שבא להוסיף על דבריהם ולומר, שהאין יזכו בני ישראל שבית המקדש יעמוד על מכונו ולא יחרב, כאשר יתנהגו 'לפנים משורת הדין' בכל ענייניהם, בין

בדברים שבין אדם למקום ובין בדברים שבין אדם לחברו, בהכל יהיו נוהגים בבחינת הוספה וריבוי, ואזי יזכו שתשרה שכינה ביניהם תמיד ולא תפסק מהם לעולמים.

ב א ר בשלח מ ש ה שצג

מצוות שבין אדם לחבירו - כמצוות שבין אדם למקום

פירש"י "ולשון אננהו אני והוא, אעשה עצמי כמותו לדבק בדרכיו" היינו שתנאי הוא בזה שמתדבקים בדרכי המקום ב"ה להיטיב לבריותיו, כמו שאמרו (תורת כהנים קדושים) פמליא של מלך - עליה לתינת מחקה למלך, כלומר, לעשות כדוגמת המלך (ובעל המימרא בתו"כ הוא אבא שאול בעל המימרא בשבת).

תורה סוכה
ה' חיים הכסן - ח' ח' ח' ח'

זה אליל ואנוהו'

זה אליל ואנוהו'

מכל מקום ראינו שרשי' לומד את דין ההדר בארבעת המינים מהפסוק "זה אליל ואנוהו". הפסוק מדבר על היופי שצריכים או לשנות לדברים שה' יתברך מתגלה בהם, כאומרו 'זה אליל', היינו שאור ה' מתגלה כאן, ולכן צריך לעשות 'אנוהו'. והנה באמת פירוש המילה 'אנוהו' נלמד ממקום אחר, בהמשך הגמרא במסכת שבת (קלג ב) שהבאנו לעיל, וזו לשון הגמרא:

"נמי דתניא 'זה אליל ואנוהו' - התנאה לפנינו במצות, עשה לפנינו סוכה נאה ולולב נאה ושופר נאה ציצית נאה ספר תורה נאה, וכתוב בו לשמו בדיו נאה בקולמוס נאה בלבד אומן וכורכו בשיראין נאין, אבא שאול אומר 'אנוהו' - הני דומה לו, מה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום".

הנה תנא קמא קושר את הפסוק לענין הידור מצוות, ולעומתו אבא שאול קושר את הפסוק לענין עבודת האדם על עצמו, ורשי' במקום מבאר את דברי אבא שאול וכותבו: "הוי דומה לו - ולשון 'אנוהו' - אני והוא, אעשה עצמי כמותו לדבוק בדרכיו". רשי' מלמד אותנו שהמילה 'אנוהו' היא חיבור של שתי מילים 'אני והוא', ששתי מילים אלו נעשות אחת - 'אנוהו'. זה מלמד אותנו דבר עמוק, שצריך לקחת את 'אני' ואת 'הוא' ולהכריחם לאחד, היינו שאני הוא האדם, והוא הוא הקב"ה, וצריך לאחדם ממש, והוא מה שרשי' מפרש דבר זה וכותבו - "אעשה עצמי כמותו לדבוק בדרכיו". שזה ענין ההתקרבות לה' להיות עמו ממש, ההליכה בדרכי ה', שהיא גורמת לאדם להיות דומה לה' וממילא להיות קרוב אליו ומאוחד עמו. כי תכלית ההליכה בדרכי ה' היא עצם הדבקות בה' ממש שבאה מתוך ההליכה בדרכיו, והוא ענין 'אנוהו', שאני נתון נעשים אחד ממש (ראה שיחות ראשונות בטללי חיים אלול-תשרי). והיינו, שבהליכה בדרכי ה' נעשים גופו ומידותיו של האדם דומים לה', והגשמה מתאחדת ממש בכוראה, כי היא חלק אלוה ממעל, עד שבטל האדם באלהות ממש, וזו תכלית העילוי, בחינת ביטול גמור שבא מתוך ההידמות של האדם לה' יתברך בהליכה בדרכיו.

38

ההדר - להיות דומה לה'

מכאן רואים אנו את מהות הענין של 'אנוהו', שהוא ההידמות לה' עד שמתאחד העליון בתחתון ונעשה אחד ממש. וממילא נוכל להשכיל ולהבין שזה גם ענין 'אנוהו' של ארבעת המינים. והיינו, שהיות והמצוות כולן, וארבעת המינים בפרט, עשויים דוגמת שמו יתברך, שהם המשכת אורו למטה, שזה סוד המצוות, אזי ממילא צריך להיות גם בהם בחינת 'אנוהו', והיינו שיהיו דוגמת העליונים, כדי שיהיו מרכבה לשכינתו. וכמו שהאדם בתיוקן מידותיו נעשה מרכבה לשכינתו, לאור העליון, כן הדבך בענין ארבעת המינים. שעל ידי ההדר והיופי שלהם הם נעשים כלים ראויים להמשכת האלהות עליהם. והוא ענין 'אנוהו', להיות התחתון דוגמת העליון. שאם יש בהם מום, פסול של יובש או לכלוך וחסרון, הרי שאין הם יכולים להיות מרכבה לשכינתו, שהרי אין השכינה שורה במקום חסר. לכן הגמרא (סוכה ל א) משווה את פסול ארבעת המינים לקרבן שיש בו מום, שענין זה אחד הוא. שמהות הקרבן היא התקרבות, שמקרב את התחתון ומאחדו עם העליון, שזה סוד הקרבנות, שעניינם קירוב התחתונים לשרשם, לאחד את העולמות כולם (ראה טללי חיים ויקרא. שיחות על פירוש ראשונות). ואם יש מום, אזי לא יוכל להתקרב, כי מומו בו ורחוק הוא מלהיות מרכבה לשכינתו. וזה ממש סוד פסול ארבעה מינים חוסר או יובש וכיצא בזה, ואינם יכולים להתקרב ולהיבדק במקור שורשם העליון.

39

אומן וכורכו בשיראין נאין. אבא שאול אומר ואנוהו - הני דומה לו מה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום".

הגמרא מביאה שתי דעות בדרשת הפסוק. הראשונה מדרבת על הידור במצוות, שיהיו חפצי המצווה מהודרים. והשניה מדרבת על האדם בעצמו, שיהיה הוא עצמו הרוי במעשיו ומידותיו, וילך בדרכי ה'. והנה יש להשכיל ולהבין שיש קשר עמוק בין שני הפירושים, וביאור הענין הוא. שהאדם נברא כדי להמשיך את אורו יתברך אל העולמות כולם. האדם נברא בבחינת גוף ונשמה, ויש לו זיקה לעליונים ולתחתונים. שבבחינת נשמתו הוא אחוז בגופו מרומים, ובבחינת גופו הוא עומד בתחתית הארץ והתומה, ונעשה זקוק לחומר כמזון ומשקה וכיצא בזה. כל יסוד האדם כן, נועד לבנותו כמקשר את העולמות כולם, וכממשיך שפע ממרומים עד למטה ממש. והיינו,

436

חפצי המצוות, ובכללם אל ארבעת המינים שלנו. כי הכל אחד ממש, ועצמות האדם ומצוותיו אחד.

שמצד נשמתו הוא אחוז בשורש שורשו לעילא לעילא, ובהיותו מתקן גופו ומידותיו ומעשיו, אזי מאיר בקרבו את הנשמה, ובכך מקשר ומחבר בין האור העליון, שבו אחוזה הנשמה, ובין העולמות התחתונים, שבהם עומד גופו. שבשעה שהאדם עושה שלום בין גופו לנשמתו, - והיינו בכך שעושה את גופו מרכבה וגילוי לנשמה, וזאת על ידי תיוקן מידותיו ומעשיו, לנהוג בקדושה וטהרה, כמו מנהגה של הנשמה, - אזי נעשה גופו מוכן אל האור העליון, ואור הנשמה שופע בו ומאירו. ובכך ממילא מחבר את העולמות כולם, כי האדם מקביל לעולמות, ובהיכור נשמתו וגופו - מתחברים העולמות העליונים והתחתונים ונעשה שלום בכל ההוויה כולה.

נמצא שעיקר עבודת האדם היא על עצמו, לתקן את גופו ומידותיו ומעשיו, כדי שיהיו לבוש לשכינה, לנשמה העליונה, ויהיה האדם אחד ממש, נשמה בגוף, מאירים ושלמים ומשלמים זה את זה. ובהיותו במעמד זה, הרי שהכל מתברך ומושפע בטובה ממנו, כי האדם קשור אל העולמות, ובעליו הכל מתעלה עמו ממש.

41

אור המצווה תלוי באדם שמקיימה

אלא שלא זו בלבד שעל האדם לעבוד לתקן את עצמו, אלא לאחר מכן עליו לעבוד כדי לתקן את העולם כולו. והוא סוד עבודת המצוות. והיינו, שבשעה שהאדם לוקח לדוגמא את ארבעת המינים, ומהדר בהם. ומדקדק בהם שיהיו שלמים ומתוקנים, ועושה מצווה ככונת הלב ובטהרה, אזי הוא ממשיך שפע גם אל כל הצומח, שכן הצומח עצמו נעשה חפץ של מצווה, ולא זו בלבד אלא נעשה מרכבה לשמו יתברך כמו שראינו למעלה. ונמצא שהאדם ממש מאחד את העולמות החיצוניים, בסוד

הצומח, ומחברם אל העולמות העליונים, ומייחד את הנבראים עם שמו יתברך, שהוא ממש פעולת ארבעת המינים כמו שראינו למעלה. זו בחינת נוספת של עבודת האדם, שהיא עבודה עם העולמות, שכן כל מעשי המצוות קשורים לחפצים מהעולם הזה, שלוקח חומר מהעולם ומקדשו- להיות מרכבה לשכינה. שהתפלילן והמוזוה נעשים מבחינת חי, וארבעת המינים ומצה נעשים מבחינת צומח, וניסוך המים ובניית בתים בארץ ישראל נעשים מבחינת דומם. ובכך מקשר ממש את הכל, ועושה את העולמות כולם מרכבה לשכינה. וזה סוד הברכה שמתברך כל הצומח מכוח ארבעת המינים. שכן ארבעת המינים הם נציגות מעולם הצמחים, ובהיותם מוארים מאור ה' אשר שופע בהם, הנה כל מימד הצומח שבהוויה מתברך ומשגשג. כי ברכת ה' היא שורש כל השפע בכל רובדי המציאות כולה. זהו סוד הטעם ללקיחת ארבעת המינים בזמן החג, בעת היות דין על המים, למען יתברכו התבואה והצומח בשנה החדשה.

ונמצא שאלו הן שתי מדרגות, שהראשונה והשרשית היא עבודת האדם על עצמו ממש, לעשות את עצמו מרכבה לשכינה. וזה סוד עבודת המידות, שהמידות הן נשפן של האדם עצמו, והוא השורש לכל ממש, שעל ידי כך נעשה האדם כלי לגילוי אלהות והגשמה מאירה בו. והמדרגה השנייה היא עילוי העולמות עצמם, שלוקח מהם ומזכרם ועושה אותם מרכבה לשכינה, והיא עבודת המצוות ממש. הראשונה היא עבודת עילוי פנימיות העולמות, שהיא האדם, והשנייה היא עבודת עילוי חיצוניות העולמות, שהיא כל דומם-צומח-חי והאומות.

42

אלה גם שתי השיטות בגמרא, ששתיהן מדברות על בחינת 'אנוהו', שהיא סוד חיבור העולמות עם מקורם, להיות בחינת 'אני' ו'הוא' לעשות את העולמות מרכבה לשכינה, ולהמשיך נשמה בגוף העולמות. אלא שתנא קמא דיבר על בחינת עבודת המצוות, בסוד ציצית נאה ולולב נאה וסוכה נאה. ואבא שאול דיבר על בחינת עבודת המידות, וידוע שמידותיו של אבא שאול היו שלמות כסולת נקייה, כדברי הגמרא במסכת ביצה (כס א), שהיה ממצה את המידות של השמן, שלא יהיה אפילו ספק ספיקא של גזל. ואלו שתי מדרגות, שהראשונה היא עבודת האדם על עצמו, עבודת המידות שדיבר אבא שאול, והשנייה היא עבודת המצוות שדיבר תנא קמא.

43

מכאן נשכיל יסוד עמוק, שראשית כל האדם צריך לתקן את עצמו בבחינת עבודת המידות, בסוד 'אנוהו' - אני והוא, אעשה עצמי כמותו ללכת בדרכיו. ורק לאחר שתיוקן את עצמו והאיר בו אור נשמתו, יוכל לגשת לעבודת המצוות, לתקן את חיצוניות העולמות בסוד לולב נאה, ולהמשיך אור מרום המעלות, דרך נשמתו אל גופו ומשם אל ארבעת המינים שאוחז בידו, עד שיהיה שם ה' נמשך מלעילא לעילא ממש עד למטה למטה ממש, והאדם יהיה בחינת הצינור שמתברך את הכל ממש, משורש נשמתו ועד ארבעת המינים הגשמיים שאוחז בידו, שנעשו מרכבה לשכינה מכוח הידורם וזכותם. ומכל מקום העיקר הוא האדם המנוענע בעצמו, שממשיך את השפע לארבעת המינים. ומכאן יוצא יסוד עמוק מאוד, שעיקר אור המצווה תלוי באדם יותר מבחפץ החומרי. שאם אדם מושחת במידותיו קונה אתרוג יפהפה באלף זון, ולעומתו אדם בעל מידות זהב, קונה אתרוג מצוי בשוק, הנה האור שיתגלה על האתרוג של בעל המידות הטובות יהיה רב יותר לאין ערוך. משל לברו עשוי מזהב ויהלומים, גדול ומשוכלל, אך הצינור שמוביל אליו מים נקוב, והווימה בו חלשה מאוד. ולעומתו ברז רגיל, אך הצינור רחב ומתורק, והווימה חזקה וקולחת, הרי שבודאי הוא במצב טוב לאין ערוך יותר מבחפץ היקר וחסר הווימה.

כך, כל אור המצוות נמשך מכוח הנשמה של האדם, וכמידת קדושת האדם בתיוקן מידותיו ובהמשכת אור נשמתו עליו עצמו, כן יהיה האור שימשך ממנו החוזה אל